

Újrindult Gulyás Pál monumentális sorozata, a Magyar írók élete és munkái

Magyar írók élete és munkái. Megindította id. Szinnyei József. Új sorozat. Írta és összeállította Gulyás Pál. Sajtó alá rendezte Viczián János. VII. kötet Ebeczky Béla—Ézsöl Mihály. Budapest 1990.

Korunkban saját bőrünkön is tapasztalhattuk, mennyire igaz a mondás: „Habent sua fata libelli.” Hát még ha az olyan nagy vállalkozásra gondolunk, mint amilyen Gulyás Pál munkája: Szinnyei József-féle *Magyar írók élete és munkái* kiegészítésére indított lexikona. A kutatónak sokáig ott állt a keze ügyében „a Gulyás” 1944-ig megjelent I-VI. kötete (csak most tudjuk meg, hogy a VI. kötet mindössze 100 példányban került forgalomba, a többi elpusztult egy raktárban az 1944 nyárvégi nagy bombázásokkor Budapesten). Aztán „eltették szem elől”, s csak külön kérésre kaphatta meg a kolozsvári Egyetemi Könyvtárban az, aki tudott róla.

Most az MTA Irodalomtörténeti Intézete, az MTA Könyvtára és a Petőfi Irodalmi Múzeum közös kiadásában, Viczián János gondozásában sajtó alá került az E betűt tartalmazó VII. kötet. Ha csupán egy fontos irodalomtudományi segédkönyv megjelenéséről volna szó, arra is fel kellene figyelniünk, ezzel a kötetel azonban megindul annak a hatalmas gyűjteménynek a közreadása, amelyet egy egész falat megtöltő több száz dobozban illő tisztelettel csodálhatott meg az, akinek az elmúlt évtizedekben lehetősége volt kutatni a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában is. A Romániai Magyar Irodalmi Lexikon 1980-ban megjelent I. és 1991-ben megjelent II. kötete előkészületeinek során

munkatársaink igen nagy haszonnal meríthettek a Könyvtár vezetősége által készséggel betekintésre bocsátott anyagból, éppen ezért most kétszeres örömmel vettük kézbe ezt a könyvet, az új sorozat „első fecskéjét”.

Viczián János eligazító előszavából csupán néhány mozzanatot ragadunk ki a fent idézett latin mondás igazolására. Gulyás Pál, aki munkája alapozását 1924/25-ben befejezve, 1966-ban bekövetkezett haláláig, tehát több mint négy évtizeden át folytatta anyaga gyűjtését, munkájának legalább fele idejét a mi könyvtári rendszerünkben is jól ismert „fokozott éberség” időszakában végezte, olyan körülmények között, amikor nemcsak hogy szinte lehetetlen volt „osztályidegennek vagy ellenségnek minősített értelmiségiek életrajzai” után kutatni, de kimondottan veszélyes is, hiszen — ez is ismerős momentum — egy 1949-es cikkben a neki címzett írás szerzője „fenyegetően jelezte, ha életrajzgyűjtése polgári mániáját tovább folytatja, kiadhatja maga ellen az internálási végzést”. S ha még csak személyes szabadságát fenyegették volna, de elvették munkaszobáját, szétszórták a munkához nélkülözhetetlen kézikönyvtárát, papírmalomba küldték cédulái egy részét, s a nyomdakész állapot felé haladó munka egynémely kötege oly mértékben „keveredett el” a „lektorálások” útvesztőiben, hogy csak a hálás utód (az újrinduló sorozat

hozzá hasonlóan szívós kutatója) érdeme-ként került újra együvé és vált mostanra kiadhatóvá.

Így jött *el az az idő* — másfél évtizeddel Gulyás Pál halála után —, amikor a kiadás gondozója nemcsak azt írhatta le, hogy „a kézirat pótolhatatlan értékű nemzeti kincs”, hanem azt is, hogy „megmentését, majd közreadását az MTA Könyvtára program-jává tette”, s hogy tudományos össze-foglalással 1990-től évente egy-három kötet kiadásának a megvalósítását is remélni meri.

Gulyás Pál vállalkozása azonban nemcsak a tántoríthatatlan kutatói hozzáállás révén példaértékű, hanem annak a feldolgozási módszernek a következményeként is, amit hatalmas anyaga rendszerezésére maga dolgozott ki és alkalmazott, s aminek következtében Viczián János méltán nevezi őt „a magyar lexikonírás megújító klasszikusá”-nak. E módszer lényegét ő maga a következőkben foglalta össze: „tömörség és tárgyilagosság. Az életrajzokat úgy igyekeztem megfogalmazni, hogy az a megírás helyétől, időpontjától teljesen függetlenül hasson... Szóval mindent elkövetek, hogy olyan szenttelenül álljak szemben az egyes írókkal, mint tárgyukkal szemben a leíró természettudósok.” Értékelések és újraértékelések egymásra torlódását megélt korunkban különösen időtállóan érezzük ezt a szenttelenséget, amelyben a közölt adat megbízhatósága és a kutatás körének

— valóban csak egy közel fél évszázados munka dimenzióiban mérhető — kiterjedése biztosítja a maradandóságot. A pontosan rögzített bibliográfiai, életrajzi tény túléli az időt, az ideológiák születésének és elmúlásának közepette is stabilitást ad. Ezt az adatrögzítő jellegét tette még hangsúlyosabbá az anyagot sajtó alá rendező Viczián János néhány — a lényegét nyilván nem érintő — változtatással, amelyekről előszavában pontosan számot ad. Hogy ez „a gazdaságosabb közlés érdekében” alkalmazott néhány módosítás mit jelent, arra ő maga idéz egyetlen adatot: „egy 40 000-szer előforduló pont elhagyása 16 oldal papírt és nyomdaköltséget takarít meg”. Nyilván nem megvetendő szempont mindenféle gazdasági gondokkal reménytelenül küszködő korunkban.

Örömmel jegyezzük még ide a kötetgondozói előszó egy bejelentését: az I—VI. kötet újranyomásával és a Gulyás Pál hagyatékát közkinccsé tevő második sorozat folyamatos kiadásával párhuzamosan megkezdődött a *Magyar írók élete és munkái* adatgyűjtésének folytatása, egy harmadik sorozat előkészítése. Oly sok akadályon át is folyó lexikoni munkánk tehát, a *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon* III. és következő köteteinek anyaggyűjtése és sajtó alá rendezése egy újabb nagy adatgyűjtő vállalkozás része lehet. Érdemes tehát újra melléje sorakozni.

Dávid Gyula